

VELKÉ ŠELMY V BESKYDECH



ZLÍNSKÝ KRAJ



Stopová dráha čtyř vlků, vlci běží ve dvou dvojicích



Biotop vlků v Beskydech. Místo jejich častého výskytu, v pozadí Lysá Hora a Travný



Návrat velkých šelem do Beskyd, ke kterému v posledních letech dochází je mimořádnou událostí, která musí potěšit všechny rozumné lidi. Pohádkám o nebezpečnosti vlků a medvědů živených v povědomí veřejnosti zejména hororovými filmy odporujícími přírodním zákonitostem a skutečné etologii těchto zvířat, musí čelit právě zase rozum a dostatek informací i důsledná zákonná ochrana. Pokud byly u nás velké šelmy zejména díky Loveckému řádu císaře Josefa II. v minulosti vyhubeny, je o to větší událostí pro nás jejich návrat. Kulturnost každého národa se měří, mimo jiné, jeho vztahem k živočichům, kteří jsou na hranici vymizení.

Přejme si a udělejme všechno proto, aby se medvěd, vlk i rysovi v Beskydech dařilo a jejich populace tu zůstaly již natrvalo.

Tato publikace byla vydána díky grantu Krajského úřadu Zlínského kraje a podpoře Lesů České republiky, státní podnik.

© Český svaz ochránců přírody Valašské Meziříčí XII / 2002

Velké šelmy v Chráněné krajinné oblasti Beskydy

Chráněná krajinná oblast (dále jen „CHKO“) Beskydy byla vyhlášena v roce 1973 na území o rozloze 1160 km². Zahrnuje pohoří Moravskoslezské Beskydy, Vsetínské vrchy a Javorníky. Již řadu let zde opět trvale žijí velké šelmy - **rys ostrovid** (*Lynx lynx*), **medvěd hnědý** (*Ursus arctos*) a **vlk** (*Canis lupus*). Všechny tři druhy jsou v ČR chráněné podle zákona č. 114/92 Sb. o ochraně přírody a krajiny. Medvěd a vlk jsou zařazeni mezi kriticky ohrožené druhy, rys mezi silně ohrožené druhy. Velké šelmy jsou chráněné také mezinárodními dohodami (Bernská úmluva, CITES) a jsou předmětem zájmu karpatské iniciativy.

CHKO Beskydy se nachází na západním okraji Západních Karpat. Právě Karpaty jsou domovem životaschopných populací velkých šelem. Dodnes se v nich pohybuje kolem 8000 medvědů, 4000 vlků a 3000 rysů. V Evropě, kde více než 40% savců hrozí vyhynutím, má populace karpatských šelem nesmírnou hodnotu (Karpaty na přelomu milénia, 2002).

Na území CHKO Beskydy žijí v současné okrajové dílčí populace velkých predátorů - kolem 20 rysů, 5 medvědů a 10 vlků. Vzhledem k pohyblivosti a skrytému způsobu života těchto živočichů a rozlehlosti jejich teritorií jsou uvedena čísla pouze orientační a nevystihují dynamické změny jejich početnosti. I když velké šelmy nemají v CHKO Beskydy tak příznivé podmínky jako např. v horách středního Slovenska, dlouhodobé zoologické poznatky svědčí o tom, že zde mohou trvale žít. Kromě respektování ochrany šelem je pro jejich přežití rozhodující vhodný biotop, tj. rozsáhlé a klidné horské lesy s dostatkem kořisti.

Jaké životní podmínky poskytují velkým predátorům hory na moravskoslovenském pomezí? Již rozloha CHKO Beskydy spolu se sousední javornickou částí CHKO Kysuce je úctyhodná - celá oblast zahrnuje přes 1500 km² hornatého a převážně lesnatého území s množstvím býložravců - jelenů, srnců a divokých prasat.

Jak je to s kvalitou tohoto biotopu? Lesy nyní pokrývají kolem 70% výměry CHKO Beskydy. Mají charakter ucelených lesních celků v severní části CHKO,

t.j. v Moravskoslezských Beskydech, kde lesnatost činí 80-90%. V jižní části (Javorníky, Vsetínské vrchy) jsou menší lesní celky prostrádané loukami a pastvinami. Lesnatost je zde kolem 50% (Plán péče CHKO Beskydy, 1999). V posledních letech se pozvolna prosazuje zavádění pestřejší dřevinné skladby lesních porostů a šetrnějších lesnických postupů. Postupné zlepšování kvality horských lesů se očekává od zonace zpracované Správou CHKO Beskydy a schválené MŽP ČR v roce 1999. Podle tohoto podkladu navazují na většinu maloplošných chráněných území, zařazených do I. (nejcennější) zóny, další rozsáhlá území, vedena v I. a II. zóně, jejichž závazný režim počítá se zvýšenou ochranou lesa a s prováděním jemnějších způsobů lesnického hospodaření. V současné době je rozloha I. zóny 6.696 ha (5,6% rozlohy CHKO). Ekosystémy II. zóny zaujímají 47 296 ha (39,4% CHKO). Návrat k přirozenějšímu typu lesalepší životní podmínky pro všechny volně žijící živočichy, včetně šelem (více potravy, lepší možnost úkrytu).

Česká republika má zájem na tom, aby se v horských územích s vhodnými podmínkami vyskytovaly životaschopné populace velkých šelem. Vyplývá to jak z legislativní ochrany těchto druhů v ČR, tak i z dalších kroků, které státní ochrana přírody uskutečnila a dále činí ve prospěch jejich přežití. Patří k nim především vydání zákona č. 115/2000 Sb. o náhradě škod způsobených vybranými zvláště chráněnými druhy živočichů (včetně vlka, medvěda a rysa), spolupráce se Slovenskou republikou při ochraně velkých šelem na československém pomezí, zapojení ČR do soustavy NATURA 2000 apod.

V rámci tohoto příspěvku není možné provést rozbor všech lidských aktivit, které mají nebo mohou mít nepříznivý dopad na existenci velkých šelem. V CHKO Beskydy mezi ně patří kupř. intenzivní stavební činnost (zejména snahy o budování nových lanovek a sjezdovek), množství návštěvníků hor (pěší turistika, cykloturistika, lyžování, sběr lesních plodů atd.) Závažným problémem týkajícím se migrací velkých šelem i dalších savců v CHKO Beskydy a v celé ČR, se stává ztráta průchodnosti krajiny vlivem nové zástavby a stále intenzivnější silniční dopravy. Chceme-li účinně chránit velké savce, musíme bezpodmínečně zachovat průchodnost krajiny. Aby mohly komunikovat populace šelem na severozápadním Slovensku s šelmami v Beskydech, je nutno zaměřit souvislé zástavbě v údolích, která je oddělují (Jablunkovsko, okolí Čadce) a rovněž zachovat průchodnost nových silnic a dálnic. Totéž se týká území na západ od CHKO Beskydy, kde velcí savci (medvěd, vlk, rys, jelen) využívají



k migracím mezi Beskydami a Jeseníky široký koridor zahrnující Hostýnské a Oderské vrchy, Libavou a Nízký Jeseník (Hlaváč, Anděl 2001).

Přítomnosti rysa, medvěda a vlka na území ČR je nutno si vážit, nejen pro jejich význam jako přírodní a kulturní památky, ale zejména také proto, že jejich predanční působení v přírodě je zárukou zajištění a udržení kvality přírodního prostředí. Velcí predátoři jsou neoddělitelnou a nezbytnou součástí horských ekosystémů. Je třeba podporovat rozšiřování velkých šelem ze Slovenska, které je na rozdíl od finančně náročných a přitom mnohdy neúspěšných záchranných chovů a repatriací přirozené a nevyžaduje žádné náklady. Šance obnovit ve vhodných biotopech v ČR přiměřené stavy velkých šelem by měla být využita. Je třeba urychleně vypracovat národní akční plány pro jednotlivé druhy a stanovit v nich podmínky ochrany vzácných šelem a jejich životního prostředí v praxi a navrhnout konkrétní ochranná opatření. Zásadním problémem zůstává pytláctví. Současná existence velkých šelem v ČR, především vlka a medvěda, je zcela závislá na početnosti a vývoji populací těchto druhů na Slovensku

Literatura

- Hlaváč V., Anděl P. : Metodická příručka k zajišťování průchodnosti dálničních komunikací pro volně žijící živočichy, AOPaK ČR, 2001
- Archiv Správy CHKO Beskydy - výsledky mapování výskytu velkých šelem, - protokoly z šetření škod na hospodářských zvířatech, - Plán péče CHKO Beskydy, 1999 - Zonace CHKO Beskydy, 1999
- Karpaty na přelomu milénia - správa sestavená v rámci Iniciativy pro karpatský ekoregion (CEI), květen 2002

Autor:

RNDr. Dana Bartošová, Správa CHKO Beskydy, Rožnov pod Radhoštěm

Adresa: Správa CHKO Beskydy, Nádražní 36, 756 61 Rožnov p.R.

Tel.: 571/654 293

Mobil: 607/837 854



Vlk obecný



Rys ostrovid

Přežijí velké šelmy v Beskydech?

Pro nás, kteří jsme v minulosti desítky let jezdili na Slovensko, abychom zde našli některé pobytové znaky zde žijících velkých šelem - medvěda, vlka a rysa, se zdálo holou fantazií, že by tyto šelmy jednou mohly žít zase i v Beskydech. Dnes je to realita, kterou mnozí lidé, např. chovatelé ovcí, stále nechtějí vzít v úvahu. Rys ostrovid je už v Beskydech opravdu doma a zdá se, že jeho přítomnost nejméně vadí jak místním, tak i návštěvníkům Beskyd.

Medvěd a vlk přicházejí ze Slovenska přes hraniční oblast. Někteří jedinci se zde zdržují, jiní migrují dále. Všimněme si nejdříve medvěda, který je pro svou velikost atraktivnější. Dá se říci, že o přítomnosti medvěda v Beskydech se dovídáme víceméně náhodně. Jeho stopy můžeme najít na rozblácených svážnicích, nebo na sněhové pokrývce. Ojediněle je lze spatřit i na frekventovaných místech, např. na vrcholu Radhoště, kde v roce 2000 byly medvědí stopy nalezeny na vrcholu, v blízkosti kaple. Rovněž vlci i rysové se často vyskytují i na velmi frekventovaných místech. V roce 1998 jsem jejich stopy našel ve sněhovém poprašku na uježděné cestě z Visalají na Bílý kříž. Medvědi rádi navštěvují staré pralesovité porosty, aby zde v hnijícím dřevě vyhledávali svou oblíbenou potravu - hmyz a larvy. Je méně známo, že všechny tyto tři druhy našich velkých šelem s oblibou využívají lesní chodníky i svážnice. Ty jim, zvláště v zimě, usnadňují pohyb, ale i v létě umožňují tichou chůzi. Je svým způsobem paradox, že šelmy, které mají z člověka obavy, se ani zdaleka tak nebojí aut, či traktorů. Dokonce i do dnešních dnů se vlci na východním Slovensku nenaučili bát se aut v noci. I tak je svým způsobem raritou, že medvěd, který je poměrně velké zvíře, ujde pozornosti při svých přesunech ze Slovenska např. až do Jeseníků. Že tam přišel medvěd se obyvatelé Jeseníků většinou dozví, až některý chovatel včel ohlásí škodu, rozbité úly medvědem. Medvěd, stejně jako vlk či rys, je aktivní především v nočních hodinách a v tu dobu se vydává na své potulky, které jsou několikakilometrové. Vše záleží na hojnosti potravy. Dostatek potravy může rozhodnout o tom, že se migrující mladý medvěd může po nějakou dobu držet i mimo velké lesní celky, které jsou charakteristické pro horské oblasti. Tak byla zjištěna přítomnost mladého medvěda poblíž Orlové na Karvinsku v létě roku 2002. V opuštěných sadech a vysoké buňce našel med-

věd, alespoň co do potravy, lepší podmínky než v horách. Tento medvěd se choval poněkud neobvykle i v tom, že strhával kůru nejen z ovocných stromů, ale i z lip, vrb a podobně. Choval se tedy netypicky, neboť v Karpatech strhávají kůru především z jehličnatých stromů. Pod kůrou zřejmě hledal hmyz.

Mnozí z nás se stále domnívají, že velké šelmy potřebují ke svému životu divokou horskou přírodu, místa, kde se mohou minimálně setkávat s člověkem. Tak tomu bylo. Ještě v 50. letech 20. století bylo v Beskydech minimum lesních cest a mnoho loveckých chodníků. Ty pak byly přeměněny ve svážnice. Dnes velkým šelmám nezbyvá, než obývat území, které je člověkem značně změněno. Po celý rok probíhá v lesích těžba, různé lesní práce spojené s velkým hlukem a došlo zde k obrovskému nárůstu turistického ruchu. Mnoho lidí provozuje v horách nejrůznější sporty, další lidé berou lesy útokem při sběru hub, borůvek, malin. Lidé vnikají i do těch nejhůře přístupných houštin. Konvoje aut táhnou po horských silničkách za stálého hluku.

Je nepochybné, že lidí bude stále přibývat, a že si budou dělat stále větší nároky na pobyt v horské přírodě. Šelmám nezbyvá, než aby si zvykly na tento lidský ruch. Dnes už víme, že jsou podstatně adaptabilnější, než jsme se dříve domnívali. U medvědů víme, že tento proces probíhá velmi rychle.

Zvláště na Slovensku profitují medvědi ze smetišť u horských chat, dnešní člověk plýtvá především potravinami. Víme, kolik dětí zahazuje své svačiny při různých výletech. Medvěd, který si zvykne konzumovat lidskou potravu, se už nikdy nevrátí k původnímu sběru, svému klasickému jídelníčku, který obsahuje nejrůznější lesní plodiny, bukvice, trávu, kořínky, mravence, hmyz a podobně.

I u nás v Beskydech se medvědi přizpůsobují na tzv. vnadištích, tedy místech, kde se spárkaté zvěři a divočákům předkládá různá potrava - zrní, jablka či kukuřice. Na horské silnici nad Čeladenkou jsem našel místo, kde bylo vysypáno hromada kukuřice, zřejmě určená k přilákání divokých prasat. Místo ale navštívil medvěd, který se kukuřicí nacpal - v blátě byly otištěné stopy.

V okolí horské vesnice Hřčavy jeden místní myslivec dovezl hromadu jablek určenou pro spárkatou zvěř. Když seděl na posedu, místo spárkaté přišli dva medvědi a do jablek se pustili. Místo pak navštěvovali několik dní.

Zvláště za tuhé zimy, kdy napadne hodně sněhu, jsou vnadiště místem, kde se koncentruje spárkatá zvěř. Většina krmelců dnes zeje prázdnotou. Je samozřejmě, že taková koncentrace spárkaté zvěře neujde pozornosti ani vlků, ani rysů. I oni taková místa navštěvují.

Pluhem protažené lesní cesty se stávají v zimě výhodné i pro velké šelmy, které se pak nemusí brodit vysokým sněhem. Pro všechny šelmy je typické, že se snaží co nejvíce šetřit energií. V tu dobu je spárkatá zvěř snadno ulovitelná. V zimě roku 2002 jsem byl svědkem, jak se srnu pokoušejí ulovit dvě lišky. Srna zapadala do metrového sněhu a nemohla odolávat útoku lišek. Zachránila se jen proto, že se z posledních sil dokázala dovléci na cestu projetou pluhem. Tady už nebyl pro ni problém se lišek zbavit.

Odstraňování vysoké vrstvy sněhu z cest může řadě zvířat usnadnit zimní život. V zimním období máme ideální možnost zjistit přítomnost šelem v určité oblasti. Jsou dny, kdy můžeme nalézt velké množství stop. Ve Vsetínských vrších jsem v průběhu dvou dnů nacházel stopy rysa snad v každém údolí, po několik dní totiž padal sníh. Do dneška se mi nedaří vysvětlit řadě myslivců, že pro rysa je nemožné, aby obýval trvale jedno horské údolí. Prostě by se v něm neuživil. Skutečnost je taková, že rys projde i několik údolí, zvláště, když se mu při lovu nedaří. V průměru je úspěšný každý osmý útok, který rys na kořist podnikne. Tam, kde rys zvěř vyplaší a neuloví, nemá pro něj smysl dál zůstat a je nucen se přemístit do jiné oblasti, kde ho zvěř ještě nezaznamenala. Tam má ještě šanci kořist překvapit. Moment překvapení je pro úspěch lovu rozhodující.

Myslivci obvykle nevstupují do cizích revírů, a tak nemají možnost sledovat určitého rysa, který se přesouvá z místa na místo. Vědečtí pracovníci ČSAV RNDr. Petr Koubek, Csc. a Ing. J. Červený, Csc. už řadu let provádějí telemetrické sledování více rysů v oblasti Šumavy. Nyní zjistili, že rysové se pohybují na obrovském území, které má rozlohu i několika stovek kilometrů čtverečních. Čeští ryši zacházejí při svých potulkách hluboko do Bavorska, aby se opět vrátili zpět.

Zdá se tedy, že rysů bude pravděpodobně podstatně méně, než jsme se dosud domnívali. V naší republice bohužel ještě nedošlo k telemetrickému sledování vlka, či medvěda v Beskydech. Nevíme tedy, jak velká a zda vůbec nějaká teritoria, tyto šelmy u nás mají.

U vlka je problém, že v současné době může být loven na Slovensku od listopadu do poloviny ledna. V oblasti Kysúc je mnoho polovníků, kteří jsou dnes bez práce. Dříve pracovali na Ostravsku, ale teď mají velké množství volného času a sledují pohyb zvěře. Legální odstřel vlků na Slovensku v příhraniční oblasti se nepochybně zapsal i na počtech vlků, kterým se podaří přeběhnout do Moravskoslezských Beskyd.



Odlévání stopy medvěda po jeho návštěvě úlu ve Valašském Meziříčí - Krhové v červnu 2001



Stopa medvěda z Krhové

Stopa vlka, Velký Polom 1996

V roce 2001 zde nebyla žádná početná smečka vlků, jen několik jedinců. Dnes se škody, tj. zabítí ovčí údajným vlkem, koncentrují do podhůří Beskyd, často až do nížiny. V centrální části Beskyd se od chovu ovcí upustilo a chce-li vlk ovci ulovit, musí seběhnout až do předhůří. Na druhé straně dochází k případům, které jsou kuriózní.

Koncem roku 2001 jsme dostali zprávu, že v okolí Trojanovic byl vlk zabít africký pštros. Místo jsme navštívili v období, kdy byla velká sněhová kalamita. Našli jsme mrtvou samici afrického pštroso zapadanou sněhem. Pták měl jen nepatrně poškozený krk, jinak byl nezraněn. Majitel zcela vyloučil, že by pštrosici mohl strhnout pes, neboť sám pštros by na něj okamžitě zaútočil. Trojice dalších pštrosů byla v době naší návštěvy zavřená v ubikaci a chovala se vyplašeně. Pro nás bylo nevysvětlitelné, že by vlci nechali mrtvého pštroso nenačatého, aniž by si uhryzli masa z jeho obrovitých stehén. Majitel se bohužel nepostaral o to, aby stopy případné šelmy zůstaly zřetelné.

I když v Moravskoslezských Beskydech až dosud nedošlo k situaci, že by některá z velkých šelem, vlk či medvěd, napadla člověka, je stále určitá část veřejnosti proti přítomnosti těchto šelem v Beskydech. Nepochybně k tomu přispívají události, které se čas od času stávají na Slovensku, Rumunsku atd. Ve sdělovacích prostředcích byl uveden případ, který se v roce 2002 stal v oblasti Nízkých Tater. Došlo k napadení dvou turistů, kteří byli ve svém stanu překvapeni medvědem. Medvěd se ve zmatku zakousl dívce do nohy a těžce ji poranil. Ta musela být po určitou dobu hospitalizována. Medvěd byl zřejmě přilákan vůní jídla, takže lidi napadl.

Zdá se tedy, že někteří z medvědů ztrácejí před člověkem vrozený respekt. Je samozřejmé, že takový medvěd musí být rychle utracen, neboť jakmile se šelma naučí chodit do těsné blízkosti člověka, může mu být velmi nebezpečná. Medvědi, kteří k nám ze Slovenska přicházejí, jsou většinou velmi mladí jedinci, kteří byli ze své domoviny vytlačeni silnějšími příslušníky druhu. Tito medvědi nemají náležité sebevědomí a mají poměrně malou tělesnou váhu i rozměry. Při náhodném setkání s člověkem to bývají oni, kteří před ním co nejrychleji utíkají.

Tzv. „Vsetínský medvěd“, který v roce 2000 způsobil horalům velké škody na hospodářském zvířectvu, měl z člověka malý respekt, a proto musel být odchycen. Jiné chování ve vztahu k člověku má medvěd vážící 100 kg a jinak se chová ten, který přesáhne váhu 300 kg. Než medvěd do těchto rozměrů doroste, získá

mnoho zkušeností a to určuje jeho chování. Za normální situace se medvěd, který má neobyčejně jemný čich a velmi dobrý sluch, snaží člověku vyhnout. V horských oblastech však často dochází ke změnám směru větru, takže medvěd, který se spoléhá především na svůj čich, se může dostat až do naší blízkosti. Na Slovensku jsem pozoroval medvěda, který se choval klidně. Náhle se celý vztyčil a bylo dobře vidět, jak horlivě pohybuje čenichem do stran a jak silně nasává vzduch. Tento medvěd vydával volnými pysky zvuky podobné jakémusi klapání. Z nervozity i funěl a když se mu dostal do nozder lidský pach, to jsem byl od něj asi 50m, bleskově dopadl na všechny čtyři a vzápětí po medvědímu způsobu cválal do údolí, aby pak mohutnými záběry předních tlap rychle zdolal prudkých svah.

Byl to medvěd, který i při své velikosti a mohutnosti měl z člověka opravdový strach, získaný po svých předcích a špatnými zkušenostmi s člověkem. Ne vždy se ale medvěd takto zachová. Před několika lety jsem měl, z poměrně nízkého posedu v Ludrovské dolině, příležitost pozorovat medvěda. V podvečer tento medvěd vyšel ze smrkové houštiny a zůstal stát u zlomeného sucháru ztrouchnivělé jedle. Ta měla mnoho otvorů způsobených datly, kteří se tu živili dobýváním larev. Medvěd se náhle vztyčil a pořádně stromem zacloumal. Ztrouchnivělý suchár se zlomil u země a rozpadl se na několik kusů. Vzápětí se medvěd dal do rozebírání trouchně. Silnými drápy ji rozhazoval a zdálo se, že vůbec nevnímá okolí. Vůbec nereagoval na cvaknutí závěru mého fotoaparátu. Tmy přibývalo a začal jsem myslet na návrat domů. Musel jsem zakřičet: „Míšo, mazej“ a pak se medvěd teprve dal na útěk. Doslova se vrátil do hustého podrostu a já jsem mohl slézt z posedu, aniž jsem medvěda cestou zahlédl.

Chování medvěda většinou neodhadneme. Nevíme, jaké zkušenosti s člověkem získal. Podstatné ale zůstává: pokud je od nás medvěd na větší vzdálenost, měli bychom se vždy potichu vytrahit, neboť ani on nestojí o naši přítomnost. Horší je to ovšem s fotografií. Mnozí lidé se snaží získat snímek medvěda ve volné přírodě. Dnes sice některé zoologické zahrady mají tak velké výběhy pro medvědy, že terén úspěšně imituje volnou přírodu. Nicméně pro mnohé lovce snímků je to nedostačující.

Když srovnám svou fotografickou sbírku, kterou jsem nashromáždil při fotografování medvědů na újeďstích, s úrovní dnes publikovaných snímků v různých časopisech, zjišťuji, že mé obrázky mají nevalnou kvalitu. Pořizoval jsem je za špatného počasí levným fotoaparátem a vždycky ve stresu.

Dnes je známo, že se všechno víceméně aranžuje. Když se na mne před lety obrátil můj přítel z TANAPu, který byl denně ve vysokohorském prostředí, překvapila mně jeho žádost, abych přivezl mladého medvěda vychovaného v ZOO. Nemohl jsem pochopit, proč vozit medvěda do TANAPu, kde tehdy žilo 25 šelem, které už nebyly nijak zvlášť plaché. On chtěl totiž medvěda, který by „pózoval“ na balvanu a v pozadí byl Kriváň. Dále vyžadoval, aby medvěd obracel kameny pod vodopádem Skok a koupal se v Hincově plese. Vše mělo být provedeno na podzim, aby to vše rámovala vybarvená krajina. Šlo o to, aby se fotografie mohly uplatnit v zahraničních časopisech. Medvěda jsem samozřejmě nepřivezl a fotograf pak musel čekat stejně jako já na medvěda u újediště.

Dnes se domnívám, že by nám mělo stačit k radosti vědomí, že někde v balvanité části Kněhyně odpočívá rys ostrovid, že ve smřčině nad Černou Ostravicí se protahuje vlk, anebo že v pralese nad Klinskou chatou rozhrabuje medvěd starý vývrat.

V České republice neexistuje druhá chráněná krajinná oblast, kde volně žijí všechny tři velké druhy našich šelem. Nikdo je sem neintrodukoval, přišly sem samy. Příroda Beskyd, Vsetínských vrchů, či Javorníků poskytuje velkým šelmám ještě stále nádherné prostředí. Škody, které tyto šelmy působí na majetku, jsou dnes hrazeny státem a jsou zanedbatelné ve srovnání se škodami, které přírodě působí lidé.

Medvěd hnědý je nejrozšířenějším druhem medvěda na světě. Obývá Evropu, Asii i Severní Ameriku. V celé Evropě žije kolem padesáti tisíc medvědů, čtrnáct tisíc vně území Ruska. Karpatská populace čítá zhruba osm tisíc medvědů. Žijí na Slovensku, Ukrajině, Polsku a Rumunsku. Na Slovensku je jejich počet odhadován na 700 až 800 kusů. Koncem první třetiny dvacátého století hrozilo, že medvěd na Slovensku vyhyne. V důsledku intenzivního lovu zde přežívalo pouze 20 medvědů. Aby byl medvěd zachráněn, muselo v roce 1932 vyjít nařízení o celoroční ochraně medvěda. Po druhé světové válce už žilo na Slovensku 50 až 80 kusů, na přelomu 60. a 70. let byl odhad 300 medvědů. Pak začal jejich počet rychle vzrůstat. Dnes žije medvěd na ploše 980 až 1300 ha lesní půdy, což lze považovat za velmi vysokou populační hustotu.

Medvědi, kteří obývají Slovensko, působí škody na hospodářských zvířatech a včelích úlech. Proto už je po řadu let povolován odstřel některých jedinců. I když bylo legálně na Slovensku již uloveno 1 249 medvědů, včetně těch, kteří byli usmrceni na silnicích, svědčí o vitalitě a reprodukční schopnosti medvědů



Příprava návnady a pasti na medvěda s padací mříží



Odchycený medvěd hnědý, dolina Hrubá Brodská u Nového Hrozenkova, 5. 8. 2000

i to, že z původních 20 jedinců se jejich počet zvýšil na současných 700 až 800 kusů. Tedy za necelých 70 let jejich počet vysoko přesáhl 2 100 jedinců, což je více než stonásobek.

V článku „Projekt záchrana a návrat velkých predátorů v oblasti západních Karpat“, jehož autory jsou RNDr. Dana Bartošová a Igor Genda, jsou mimo jiné zajímavé údaje z výzkumu veřejného mínění. Pro potřeby výzkumu byl v srpnu a říjnu 1999 proveden průzkum veřejného mínění obyvatel podhorských obcí Beskyd. Na Slovensku pak proběhl průzkum celostátní. K výzkumu veřejného mínění byly připraveny dotazníky obsahující dvacet otázek týkajících se postojů, znalostí a názorů občanů na problematiku výskytu velkých šelem a o chovu hospodářských zvířat. Průzkum byl proveden na vzorku 181 respondentů. Ukázalo se, že větší částí obyvatel výskyt šelem v blízkosti jejich bydlišť nevádí. 70% obyvatel Beskyd se ale nedokáže smířit s výskytem vlka, 24,9% se s ním snad smíří, ale vadí jim. Přítomnost vlka nevádí 65,4% obyvatel a jen zhruba 13% má radost, že vlk zde žije. Rys vadí 11,6% nesmiřitelně, 16% se nerado s přítomností rysa smiřuje, 41,4% obyvatel rys nevádí a jen 8,8% veřejnosti je rádo jeho přítomností. Medvěd nesmiřitelně vadí 13,3% obyvatel, 19,3% se s ním smiřuje, 72,5% medvěd nevádí a jen 7,7% má z jeho přítomnosti radost.

Tolerance s výskytem šelem výrazně klesá se stoupajícím věkem, s přibývajícím vzděláním vzrůstá. Aktivním chovatelům ovcí vadí zejména vlk a rys. Zhruba 50% respondentů se domnívá, že jim může být nebezpečný vlk a medvěd a stejný počet ho za nebezpečného nepovažuje. Že vlk je plachá šelma ví jen 50% veřejnosti, 16% se kvůli vlkům bojí chodit do lesa, 5 % se bojí vycházet za setmění a 11% obyvatel má strach pouštět děti do lesa. Na strachu z šelem se podle respondentů nejvíce podílí média - 45%, zkušenost známých 27%, škola a literatura 23%. Na zástřel vlka by pozitivně reagovalo téměř 20% obyvatel, pouze 12,7% by zastřelení vlka ohlásilo na policii.

Na ochranu velkých šelem vznikly Akční plány. Akce pro velké šelmy v Evropě, iniciativa řešená v rámci Bernské úmluvy s finanční podporou WWF skupinou odborníků z řady zemí připravila akční plány pro rysa ostrovida, rysa pardálového, medvěda hnědého, vlka a rosomáka. Akční plány byly schváleny Státním výborem Bernské úmluvy na zasedání v prosinci 1998. Cílem těchto plánů je udržet a zlepšit soužití životaschopných populací těchto šelem a člověka, jako nedílnou část ekosystému a krajiny.

Jaká je situace u nás? Je bohužel smutnou zkušeností, že ani v posledních letech neklesá nelegální odstřel šelem, spíše naopak. Na Šumavě už padlo to-muto pytláctví za oběť více než padesát rysů. Nikdo při činu nebyl chycen, takže nikdo nebyl potrestán. V roce 2001 byl nalezen zabitý rys v oblasti Horní Lomné, další v okolí Staškova pod Lysou horou. V dubnu 2002 byl nalezen zabitý rys sražený automobilem na silnici v okolí Starých Hamer, jiný v okolí Krásné pod Lysou horou. Nepochybně byli usmrčeni pytláky i další rysi. Nemusíme mít žádné obavy, že se rys v současné době přemnoží. Stačilo jen několik let a původně 25-ti členná populace rysů v Hrubém Jeseníku byla zlikvidována. Trvalo více let, než se zde znovu rys objevil, zřejmě migrant z Beskyd.

Stále platí, že rys, stejně jako medvěd, má-li v Beskydech přežívat, je závislý na silné populaci obývajících Slovensko. Ochrana rysa, vlka a medvěda v České republice vyžaduje komplexní řešení, v současné době především tyto kroky:

- jednání se Slovenskou republikou ve věci ochrany velkých šelem ve slovenském pohraničním území s ČR
- postupnou změnu smrkových monokultur ve prospěch přirozeného lesa
- vytipování vhodných refugií a v nich prosazování klidového režimu
- osvětovou činnost mezi veřejností včetně myslivců.

Významným krokem k ochraně velkých šelem se stal nový zákon č.115/2000 Sb. ze dne 5.4.2000 o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy.

Ludvík Kunc

Stručná historie salašnictví na Valašsku

Protože způsob života obyvatelstva a jimi vytvářené změny krajiny při zemědělské činnosti se také týkaly života šelem, dovolíme si malou, ale související odbočku. Území Valašska je velmi rozdílné co do členitosti terénu. Z něho také vyplývá odlišný způsob zemědělského hospodaření. Členění Valašska na „horskou“ a „rovinnou část“ existuje dodnes v povědomí místního obyvatelstva. Níže položené obce, ležící v okolí Valašského Meziříčí, Rožnova a Vsetína, měly příznivější podmínky pro zemědělství. Obce výše položené, které byly i později osídlené a paseky při nich vznikající měly horší podmínky, déle se u nich udržely tradiční formy hospodaření.

Až do šedesátých let 19. století se dřívějším vývojem vytvořená struktura Valašska neměnila. Charakteristickým rysem nejstaršího údolního osídlení a i pozdějšího pasekářského osidlování byla poměrně velká výměra půdy, která v průběhu doby právě připadala jednotlivým usedlostem. Z počátku obdělávali a využívali původní osadníci ke své obživě jen několik málo měřic, postupně se majetek usedlosti rozrostl na desítky, v některých případech i stovky hektarů.

Aby si vrchnost zajistila vyšší příjmy, snažila se již v 17. a 18. století o zvýšení výměry zemědělské půdy, zejména pastvin, na úkor lesů. Byly zřizovány ve stále větší míře tak zvané „javořiny“. Byly to pozemky na kopcích a horách řídkce porostlé stromovím, hlavně javory, odtud javořiny. Sloužily především k pastvě ovcí, později i hovězího dobytka, buď jednotlivců tzv. „vrchařů“ nebo i ke společné pastvě ovcí několika majitelů.

Javořiny byly o velkých rozlohách tj. od 200 do 1000 měřic. Prodávaly se, nebo dávaly na základě smluv do dědičného užívání fojtům, větším sedlákům, nebo do společného užívání několika poddaným. Nájem z těchto javořin byl hrazen v naturáliích a v peněžních dávkách.

Vedle javořin pronajímala vrchnost paseky, menší plochy půdy, získané vymýcením lesa. Tuto půdu obdělávali poddaní jen občas a tehdy za ni platili také nájemné. V době, kdy paseky nebyly obdělávány, je mohli jejich nájemci užívat bezplatně, jako pastvin pro dobytek.



Králíkárna v Dinoticích a úly v Brodské po návštěvě medvěda v červenci 2000. Vzniklé škody byly majitelům v souladu se zákonem uhrazeny.



Některé javořiny, na nichž byla ovčí salaš, se staly společným vlastnictvím několika hospodářů. Provoz na salaši se řídil na základě vzájemné dohody.

Javořiny sloužily k pastvě ovcí. Salašnictví, které na Valašsku dosáhlo vrcholu koncem 18. století, počíná v první polovině 19. století upadat a v druhé polovině poklesl stav ovcí na Valašsku natolik, že se salaše udržely jen v některých obcích na horním Vsacku a v několika obcích na Rožnovsku a Valašskokloboucku.

Na omezování pastvy měl mimo jiné vliv i zákon o lesním hospodaření z roku 1852. Bývalé velké panské pastviny jsou zalesňovány, selské soukromé i spolkové pastviny jsou zalesňovány často nuceně, na Vsetínsku od roku 1876. K úpadku chovu ovcí přispělo v neposlední míře i dělení pozemků obecních i spolkových salaší, dále i to, že ovce plemen chovaných na Valašsku měly málo kvalitní vlnu.

Až do zřízení odboru Zemědělské rady v Brně v roce 1898 se o povznesení salašnictví na Valašsku nikdo nepostaral. Zemědělská rada se snažila o jeho zvelebení například tím, že poskytovala subvence hospodářským spolkům na zakoupení ovcí nových, lepších plemen, zejména východofryžských, nabádala k úpravě pastvin a podobně. V roce 1909 uspořádala Zemědělská rada anketu, která měla zajistit dosavadní stav a na základě jejich výsledků mělo být zvelebováno ovčáctví na Valašsku. Konaly se přednášky a kursy o plemenářství, o výrobě nových druhů sýrů a brynzy. Kursy se konaly vždy v některé usedlosti, v níž se chovaly ovce. Přes veškeré úsilí jež Zemědělská rada vyvinula, pokračoval úpadek i v období první republiky a salašnictví na Valašsku se nevzpamatovalo natolik, aby sehrálo větší úlohu v jeho hospodářství.

S omezováním chovu ovcí, ale i jiných důvodů, se zemědělské usedlosti orientovaly více na chov hovězího dobytka, k jehož pastvě využívaly i některých bývalých ovčích pastvin. Ty však byly od usedlosti značně vzdálené, dva až šest i více kilometrů, a bylo velmi neekonomické na ně vyhánět dobytek denně, zvláště na ty, které byly ve vyšších polohách a špatně dostupné. Z těchto důvodů byly na některých ovčích pastvinách zřizovány tzv. „horské salaše“.

Zmínky o kravách chovaných na salaších máme již z konce 16. století. V druhé polovině 19. st. se na „letovisku“, jak se také těmto salašům říkalo, chovalo 40 - 50 kusů hovězího.

V Novém Hrozenkově, kde se stániska nejvíce vyskytovala, jich bylo ještě v roce 1958 celkem 43. Všechna již ale nebyla v provozu.

Na stánisku /letovisku/ bylo obvykle postaveno srubové stavení, stávající z chléva a z obytné části, někdy i stodůlky, nebo jen samotný chlév.

Ze stánisek zámožnějších hospodářů vznikly v některých případech v průběhu doby vlastní samostatné usedlosti, zpravidla tehdy, když se oženil některý ze synů, který dostal stánisko jako samostatné hospodářství.

Z výše uvedeného je zřejmé, že pasení ovcí i dobytka bylo vždy zabezpečeno přítomností člověka. Pro ovce se budovaly ohrady a pro dobytek chlévy, kam se na noc dobytek shromažďoval a zavíral. Dá se předpokládat, že celou dobu pastvy byly ovce a dobytek ohrožovány dravci různých druhů, kteří v Beskydech volně žili. Zajisté docházelo také k úhynu napadeného dobytka, ale vzhledem k množství pasoucího se dobytka a také přítomnosti člověka, mnohdy v doprovodu jednoho, nebo několika psů, byly ztráty z ekonomického hlediska nepatrné a nevyvolávaly reakci k stížnostem vrchnosti, ani později k Zemědělské radě.

PhDr. Jan Krba

Problematika škod působených šelmami na příkladu okresu Vsetín

V okrese Vsetín žijí v posledních třech desetiletích pravidelně, kromě vlka, všechny druhy větších šelem. Vlk se ve 20. století začal pravidelněji vyskytovat až od roku 1995. V tomto článku se budu zabývat zejména skutečnými a domnělými škodami působenými vlkem, rysem a medvědem v souvislosti s hospodařením člověka na území okresu Vsetín v letech 1973 - 2002.

Nejdříve bych objasnil termín škoda způsobená šelmami z naší volné přírody. Za tuto škodu se rozhodně nepovažují ztráty na volně žijících zvířatech. Např. k nim nepatří ztráty na srnčí zvěři způsobené rysem či vlkem, ztráty na rybách v potocích a řekách způsobené vydrou. Pokud myslivci (obvykle v případech srnců) nebo rybáři (v případech pstruhů a lipanů) to za škody považují, pak se jedná o zásadní omyl, je to pouze jejich subjektivní výklad, který nemá oporu v právním systému. Pro rysa či vlka je srnec přirozenou součástí potravy,

stejně tak pro vydra je to pstruh či jelec nebo lipan z řeky. Srnec, pstruh či jelec se rodí a odrůstají ve volné přírodě bez toho, že by je člověk choval jako ovce či slepice, jsou součástí přírodních ekosystémů se všemi vazbami, které k přírodě patří (tedy i potravními vazbami mezi predátorem a kořistí). Volně žijící zvířata nevlastní žádná konkrétní fyzická či právní osoba (v jejichž pozadí jsou určití lidé) - jako součást přírodního bohatství jsou vlastnictvím celé společnosti (resp. státu) a teprve po ulovení se stávají vlastnictvím konkrétního člověka - lovce. Tudíž tím, že vlk či rys uloví srnce nebo vydra pstruha, nevzniká škoda určitému lidskému subjektu, ale je to jen vyjádření obvyklého vztahu mezi predátorem a kořistí v přírodním ekosystému, který vyplývá z přírodních zákonitostí. O škodách hovoříme pouze tehdy, stane-li se kořistí těchto predátorů člověkem cíleně odchovávaná a přikrmovaná zvířata (ovce, skot, slepice, kapr v rybníku s intenzivním chovem apod.).

Rys ostrovid (*Lynx lynx*)

V okrese Vsetín se v posledních desetiletích pravidelně vyskytuje 3 až 6 dospělých rysů, v některých letech k nim může přibýt 4 až 6 mláďat. Tato čísla nelze považovat za konstantní. Proměnlivost populace je ovlivněna jednak pohyblivostí rysů po velkém území (potravním teritoriu), které může zasahovat i za hranice okresu do okresů Nový Jičín, Frýdek - Místek a na Slovensko, dále přirozenou úmrtností a dokonce stále ještě i nezákonným lovem.

Ve vsetínském okrese dosud nebyly prokázány žádné škody na domácích zvířatech, které by způsobil rys. Dotkl bych se ale problematiky ztrát na srnčí zvěři působených rysem v souvislosti s dalšími faktory její úmrtnosti. Při jednání mezi čtyřma očima jsou někteří myslivci ochotni přiznat, že ztráty na srnčí zvěři působené nezákonným odstřelem (pytláky) a lovem pytláčicích psů jsou mnohem vyšší než ztráty od rysů, kteří v takové oblasti pravidelně žijí. Přitom škody působené pytláky a toulavými psy jsou škody nepřirozené, jako důsledek lidské civilizace - tedy cizorodého prvku, který není součástí přírodního ekosystému. Na jednom příkladu bych poukázal, jak vysoké ztráty u srnčí zvěře mohou být způsobovány nepřirozenými faktory, a to konkrétně toulavými psy. V celém okrese Vsetín bylo v roce 1997 - 2002 každoročně zastřeleno 200 až 300 toulavých psů. Je známo, že tito psi často loví i srnčí zvěř. Např. od prosince 1999 do ledna 2000 bylo jen ve dvou honitbách okresu (Růžďka a Jasénka u Vsetína) toulavými psy prokazatelně zlikvidováno 12 ks srnčí zvěře.

Protože je v okrese cca 90 honiteb, lze ztráty na srnčí zvěři způsobené toulavými psy odhadnout na několik set kusů. Další vysoké ztráty na srnčí zvěři jsou od pytláků, tam se dají stěží získat konkrétní údaje, ale dle názoru některých myslivců bude tento počet přinejmenším srovnatelný s počtem kusů ulovených pytláčicími psi.

V celém okrese Vsetín se stavy srnčí zvěře v 90. letech 20. století pohybovaly kolem hodnoty 4 až 5 tisíc kusů ročně, z toho bylo každoročně úředně střeleno 1680 až 2550 kusů (tj. jen těch nahlášených kusů, těch nenahlášených - fakticky tedy upytlačených se nedopočítáme). Když vezmeme v úvahu průměrný počet dospělých rysů (4-5 ks) a maximum počtu srnců ulovených jedním rysem za rok (40-50 ks), pak tato rysí populace může v okrese ročně odlovit max. 250 ks srnců. Ve srovnání s počtem upytlačených srnců je toto číslo naprosto zanedbatelné z hlediska i těch myslivců, kteří za hlavní cíl svého hospodaření považují velkou početnost srnčí zvěře. K tomu je nutno podotknout, že se rys neživí jen srnci, ale v potravě jsou zastoupeni i lišky a drobní obratlovci, včetně myšovitých hlodavců, kteří v některých obdobích mohou tvořit dosti významnou složku potravy.

Jako důsledek predáčního tlaku rysa na srnčí zvěř se mezi myslivci objevují názory na „znormování“ stavu rysa, jak se to provádí u některých myslivecky obhospodařovaných zvířat. Normování stavů však u predátorů nedává smysl. U srnčí a jelení zvěře normování smysl určitě má, poněvadž při dosažení určité úrovně jejich početnosti jsou škody na lesních porostech ekonomicky již neúnosné a les degraduje. Jestliže bude v krajině vysoký stav srnčí zvěře, pak se tam přirozeně uživí i větší počet rysů než v oblasti, kde bude srnčí zvěře mnohem méně - početnost rysa je tak jako u jiných organismů určována, tj. přirozeně regulována, hlavně množstvím dostupné hlavní potravy (pokud ovšem nebude do jeho populace zasahovat člověk - lovec). Stanovení normovaných stavů u býložravců, kteří při vyšších počtech výrazně poškozují lesní ekosystém, je proto nesmyslné přenášet na jejich přirozené predátory, jejichž početnost se vždy uvede do rovnovážného stavu s býložravci - jejich kořistí. To, že býložravci je v tomto rovnovážném stavu mnohem méně než v době, kdy tam rys nežije, je pochopitelné. Ale na druhé straně zase dobře funguje lesní ekosystém, les se dobře zmlazuje a odrůstá (pokud není zrovna limitován jinými faktory prostředí).

Vlk obecný (*Canis lupus*)

V okrese Vsetín se v letech 1995 - 2002 vyskytoval spíše ojediněle, někdy to byli jednotliví jedinci, jindy několik kusů ve smečce (většinou se jednalo o mladé vlky). Škody na hospodářských zvířatech v okrese Vsetín nebyly na rozdíl od okresu Frýdek - Místek do roku 2001 jednoznačně prokázány, i když v některých případech je nelze vyloučit (celkem máme asi tři případy napadení ovci, kde je podezření na vlky - všechno ve Velkých Karlovicích, obvykle 1-2 ks). Teprve v roce 2002 došlo prokazatelně ke dvěma případům predace ovci vlkem, a to ve Velkých Karlovicích - Podřátém (2 ks) a na Horní Bečvě (1 ks). Musím ale podotknout, že z let 1995 - 2002 máme evidovány nejméně další tři případy napadení ovci zdivočelými resp. pytláckými psy - vlčáky (Huslenky, Lidečko, Janová). Nejvíce ovci bylo usmrceno na podzim 1999 u samoty v obci Janová u Vsetína (v Huslenkách to bylo několik ovci přímo ve chlévě, v Lidečku 3-4 ovce na pasekách) - během jedné noci bylo usmrceno celkem 14 kusů ovci, na místě byli při činu zastřeleni dva statní vlčáci. Místní myslivci nám sdělili, že o přítomnosti těchto psů v honitbě věděli několik měsíců, ale nepodařilo se je zlikvidovat - mezitím stačili strhnout značné množství srnčí zvěře a mimo jiné také získali v okolním kopcovitém a těžkém terénu velmi dobrou fyzickou kondici (ta byla na první pohled patrná), která samozřejmě rovněž zvyšovala úspěšnost jejich lovu.

Medvěd hnědý (*Ursus arctos*)

V okrese Vsetín se medvěd hnědý v minulosti vyskytoval do konce 19. století. Poté byla v jeho přítomnosti téměř tři čtvrtě století pauza a znovu se začal objevovat v roce 1973 a od té doby se vyskytuje prakticky každý rok. Počet medvědů ve vsetínském okrese kolísá od 1 do 4 kusů, přičemž v posledních letech to jsou obvykle 2 až 3 ks. Ve většině případů se jednalo o mladé jedince, kteří byli dočasně nebo již trvale odloučení od matky. V okrese působí ztráty na ovciích a včelínech nepravidelně, jen v některých letech. V mnohých dalších letech však i přes trvalý výskyt několika medvědů naopak k žádným škodám nedošlo. Medvědi jako všežravci se živí zejména různými menšími obratlovci, uhynulými zvířaty, bezobratlými v hrabance či v pařezích. Zdejší lesy jsou pro ně zřejmě dost úživné, takže je u nich malá potřeba doplňovat si jídelníček konzumací velkých zvířat. V létě má k dispozici značné množství malin, které jsou v této době na Vsetínsku hlavní potravou umožňující tvorbu tukové tkáně pro zimní

spánek. Výjimkou byl medvěd z roku 2000, který byl následně odchycen a jehož přítomnost byla středem pozornosti médií, což je zřejmé z uvedené tabulky škod níže. Avšak i tento abnormální jedinec se živil jako každý jiný zástupce svého druhu - byl spatřen při požíráni malin, rozhrabával pařezy, ve kterých vyhledával různé bezobratlé apod.

Tabulka: Škody medvědů na hospodářském zvířectvu v okrese Vsetín v letech 1973 - 2002 (v přehledu jsou zahrnuty jen škody prokazatelně způsobené medvědem)

Období	1973 - 2000 celkem cca 40 medvědů výskyt obvykle několik měsíců v roce (mimo škody od chyceného medvěda)	2000 jeden medvěd 71 dní pobytu (25. 5. - 4. 8. 2000)	2001-2002 5-6 medvědů min. několik měsíců v roce
--------	---	--	---

Počty zničených nebo poškozených kusů:

ovce	29	27	(9 míst)	0
včelíny	11	7	(7 míst)	2
králíci	0	239	(16 míst)	0
slepice	0	28	(6 míst)	0
kuřata	0	3	(1 místo)	0
krůty	0	3	(1 místo)	0
telata	0	1	(1 místo)	0

Medvěd hnědý, který se od 25. května do 4. srpna 2000 vyskytoval na Vsetínsku, způsobil škodu jen na hospodářském zvířectvu a včelstvech za téměř 200 tisíc Kč. Ovšem tohoto medvěda nelze považovat za divoké zvíře z volné přírody. Mnohé prvky chování svědčily o tom, že se jednalo o zvíře, které dříve pobývalo u člověka (chovatele). Tento medvěd chodil do těsné blízkosti stavení (pohyboval se u trvale obydlených domů na samotách i v okrajové zástavbě sídel), při setkání s člověkem byl nezvykle krotký, vnikal *dovnitř* chlévů se zvířaty, požíral drobné domácí zvířectvo (zejména králíky, dále slepice, kuřata, krůty) - to žádný z medvědů před ním a po něm nedělal. Druhý den po odchytu v srpnu 2000 pil vodu z podaného vědra, což udělá jen medvěd zvyklý na člověka. Proto škody od tohoto jedince nelze generalizovat na další medvědy, byla to pouze *výjimka* ovlivněná člověkem - jeho chovatelem na Slovensku, odkud k nám

přišel. Vzhledem k tomu, že se tento medvěd dobýval i do uzavřených chlévů je zřejmé, že působil další škody, které jsme u ostatních medvědů nikdy nezaznamenali - např. 2 x rozbité okno (od chléva), 12 x poškozený chlév, kurník nebo stodola (vyvrácené dveře, dřevěná stěna), 13 x poškozená králíkárna (zejména dvířka), 3 x poškozený laťový plot u rodinného domku s chlévem (vylámané latě). Naopak další škody od tohoto medvěda byly zjištěny i u jiných divokých medvědů anebo je lze v budoucnu u nich očekávat, např. to bylo poškození ovocných stromků (polámané malé stromky), zvalený porost jetele (od vlekoucího zabitého kusu telete, takovou trávu i seno již dobytek nebude požírat už jen z důvodu pachových stop šelmy - jejich potenciálního predátora, porost jetele byl navíc pokálený) a poškozené pastvinářské hrazení (kudy vnikl dovnitř nebo unikl ven z ohrady s ovci).

Vydra říční (*Lutra lutra*)

V okrese Vsetín je současná populace odhadována na 5 až 10 kusů (+ případná mláďata). Její početnost je v okrese Vsetín hluboko pod stavem v 60. letech 20. století, tehdy se vyskytovalo několik desítek kusů. Vydra se častěji vyskytuje na průtočných horských nádržích a na tocích v jejich okolí. Tyto nádrže jsou velmi dobře zarybněny, zčásti uměle a z velké části i přirozenou cestou - zejména jelcem. Vydra dosud nečinila takové ztráty na odchovných rybnících, které by byly důvodem k žádosti o náhradu škody. Zřejmě i z tohoto důvodu nemáme informace o jejich případných škodách na těchto chovatelských zařízeních. Současný stav populace vydry je ve vsetínském okrese spíše na hranici vyhynutí, takže její vliv na populace ryb je nepatrný.

Podrobněji je o problematice výskytu šelem, zejména medvědů na Vsetínsku včetně medvěda odchyceného v roce 2000 pojednáno v publikaci *Příroda Valašska* (Pavelka, Trezner a kol., 2001).

Literatura

Pavelka Jan, Trezner J. a kol, 2001: Příroda Valašska (okres Vsetín). Český svaz ochránců přírody ZO 76/06 *Orchidea*, Vsetín, 504 s. + 64 s. bar. přílohy.

PaedDr. Jan Pavelka

Krajský úřad Zlínského kraje, Odbor Životního prostředí a zemědělství,
Třída T. Bati 3792, 761 90 Zlín, Tel.: 576 011 669



Medvěd hnědý, známý jako „Miša z Brodské,“ je dnes exponátem Muzea ve Valašském Meziříčí

Velké šelmy v Beskydech

Vydal Český svaz ochránců přírody Valašské Meziříčí s podporou Krajského úřadu Zlín a Lesů České republiky, státní podnik, v roce 2002.

Kolektiv autorů: RNDr. Dana Bartošová, Ludvík Kunc, PhDr. Jan Krba, PaedDr. Jan Pavelka. **Editor:** Milan Orálek. **Jazyková úprava:** Mgr. Miroslava Šuláková. **Technická spolupráce:** Ivana Diváková a David Tvrď. **Autoři fotografií:** Miroslav a Jitka Dvorští, Ludvík Kunc, Milan Orálek a Dana Bartošová. **Kresby:** Ludvík Kunc. **Grafické zpracování a tisk:** DTP - Břeclav, Tompres Lipník n. B. Tištěno na recyklovaném papíře.

ČSOP PS 49 - 757 01 Valašské Meziříčí, e-mail: csopvm@quick.cz, tel. 571 621 602